

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

5 Quinam sint testes idonei, qui minùs idonei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

demnari ad mortem. & Matth. 18. is qui corripit fratrem, & postea illum denuntiat Ecclesie, vocatur testis; ut patet ex verbis Domini, cum ait, *Corripit eum inter te & ipsum solum: si te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.* si enim unum adhibes, iam estis duo testes: si duos, estis tres. ipse ergo, qui accusat vel denuntiat, testis est, si deponat eo modo quo testis debet: & satis unum huic accedere. unde patet Iure diuino non fuisse necessarios duos testes, præter accusatorem vel denuntiatorem; sed unum fuisse satis, si ipse ut testis poterat deponere.

31 Dices, Qui furantur fructus ex hortis, vel ligna ex siluis, puniri solent ex foliis custodis testimonio: ergo non requiruntur duo testes; imò vnus sufficit, qui sit accusator pariter & testis.

Respondeo, Custodis testimonium non sufficere ad condemnationem absque alijs indicijs, si reus neget; sed tantum ad inquirendum, examinandum, & minandum. Adde, ad leuem aliquam castigationem, quæ sit absque infamia, irrogandam, posse interdum unum testem, si simul sit accusator, sufficere, ut solet fieri in scholis inter studiosos: ad grauem autem pœnam, cui coniuncta infamia, requiruntur duo testes, præter id quod supplet vicem accusatoris.

32 Dico Secundò, Ut duo testes plenè probent, requiritur Primò, Ut deponant iurati. Secundò, De eodem facto. Tertio, Quòd sensu externo illud perceperint, (v.g. quòd viderint occidentem; furantem; audierint blasphemantem.) Quarto, Ut sint omnni exceptione maiores.

Primùm, Ut sint iurati, patet cap. Nuper. § 1. de testibus, vbi Honorius III. ait, *Nullius testimonio, quantumvis religiosus existat, nisi iuratus deposuerit; in alterius præiudicium debet credi.* Idem patet cap. Tuis. quæst. 39. eodem titulo, vbi Panorm. ait, *Ne Episcopo quidem, ut testi credi in alterius præiudicium, nisi iurato.* Ratio est, quia absq; iuramento facilius est mentiri quàm cum iuramento; diuini enim Numinis reuerentia prohibet mentiri iuratum. debet autem veritas in iudicijs certissimo modo inuestigari. Porro iurare debet se dicturum totam veritatem, quam in causa præsentis nouit, nulla falsitate adiecta, ut patet cap. 20. Hortatur. § 3. quæst. 9.

33 Secundò, Ut de eodem facto, patet; quia alioquin non erunt contestes, sed testes singulares, quorum alter alterius dictum non confirmat, sed uterque suum tantum: & sic erit tantum probatio per unum testem. unde debent conuenire in tempore, loco, & delicti specie: nam ex diuerso tempore & loco colligitur non esse idem factum, de quo deponunt. si tamen alter exprimat certum diem, alter dicat se non meminisse diei, valet. Secus tamen si alium diem exprimeret; tunc enim putaretur aliud factum: nisi ipsum sit tale ut non possit fieri. Unde sequitur, si vnus testis deponat de vna propositione hæretica asserta à reo, & alius de alia, non plenè probari hunc esse hæreticum; quia neutra hæresis est plenè probata: sicut enim nemo potest probari esse homicida, aut adulter, aut fur, aut sacrilegus, nisi unum idemque factum externum per duos testes probetur; ita etiam nemo potest probari hæreticus, nisi vna eademque hæresis asserta, per duos testes probetur. Quare fallitur Gomezius, & Iurisperiti quos ipse citat cap. 12.

Vna eadē hæresis per duos probanda.

nu. 12. contrarium absque firma ratione vel textu tenentes. nam quòd ipsi dicunt hæresim continere multas species; ac proinde si vnus testis deponat de vna hæresi & alius de alia, plenè probati delictum in genere, quod ex speciebus resultat; idem dici potest de furto, & reliquis delictis; continent enim multas species seu facta, ex quibus resultat aliquem esse furem. Fatendum tamen est, huiusmodi probationem esse plus quàm semiplenam: nam vtraque est semiplena; sed quia sunt de factis diuersis, non possunt vnâ plenam conficere. Altera tamen alteri addit nouum indicium, seu suspicionem. Quòd si duo de eadem hæresi asserta deponant, & solum in tempore discrepent, plenè probant; quia in substantia delicti conueniunt: & quamuis non sit idem numero actus, tamen quia est idem numero significatum, habetur pro eodem actu: imò discrepantia temporis interdum facit ad maiorem fidem.

Tertium est, Ut sensu externo perceperint, L. Sola. 4. C. de testibus, vbi Glossa & communiter Doctores, & cap. Si testes. 4. §. Solam. 4. q. 3. Ratio est, quia non possunt esse certi de facto externo, nisi per aliquem sensum. unde si solum ab alijs audierint, non probant plenè, sed solum faciunt indicium ad inquirendum ab illis.

Quartum est, Ut sit omni exceptione maior, de qua dubitatione sequenti.

DUBITATIO V.

Quinam sint testes idonei, qui minus idonei.

Notandum est, quosdam dici testes idoneos, seu omni exceptione maiores, eos nimirum contra quos nihil potest Iure opponi, cur minus sit illis fides adhibenda, seu cur non sint ad testificandum admittendi. Minus idonei sunt, quibus aliquid opponi potest, vel ex natura rei, vel ex Iuris dispositione. & quia omnes habentes perfectum vsum rationis sunt idonei, nisi aliquid in illis sit, ob quod Ius velit eos censerè minus idoneos, videndum est quinam Iure repellantur: sic enim intelligitur quinam sint omni exceptione maiores.

Primùm igitur in causis criminalibus Iure Canonico repellitur mulier, ob fragilitatem sexus & ingenij mutabilitatem. Ita habetur cap. Forum. 10. sub finem, de verb. significat. & cap. 16. Mulierem. 33. qu. 5. Iure tamen ciuili in omni causa admittitur, L. Ex eo. 18. 7. de testibus. præterquam in testamento, L. Qui testamento. 20. §. Mulier. 7. Qui testam. fac. poss. Ita communiter tradunt DD. ut docet Gomezius cap. 12. num. 13.

Secundò, Repellitur minor viginti annis, L. In testimonium. 10. 7. de testibus dictum tamen eius facit indicium sufficiens ad capiendam informationem; non tamen ad torturam, ut ibidem docet Gomezius. unde non est verum, quod ait Siluest. v. Testis, qu. 1. dictum impuberis facere indicium ad torturam. Si tamen sit puer, (id est, quatuordecim annorum in masculo, duodecim in femina) admittitur in ciuilibus.

Tertio, Inimicus eius contra quem testimonium dicitur. hic repellitur etiam in criminibus exceptis, in quibus alij testes minus idonei admittuntur, ut in probanda simonia, hæresi, & similibus.

Kk 4

bis;

bus, vt patet cap. Per tuas. 32. de simonia. debet tamen esse inimicitia grauis; vt si præcessit inter eos iniuria, vel lis super causa capitali, vel magna parte bonorum, sed hoc relinquitur arbitrio Iudicis definiendum.

Sanguine iuncti.

Quartò, Ascendentes & descendentes accusatoris; item collaterales: sed hi tantum vsque ad quartum gradum, vt docet Gomezus n. 15. Idem dicendum de affinibus.

38

Aduerte tamen, Confanguineos & affines Rei interdum admitti posse ad reum defendendum, eiusque innocentiam probandam: sic enim habet vsus, teste Claro q. 24. num. 12.

Domesticus. Infamis.

Quintò, Domesticus ipsius producentis. Sextò, Infamis infamia iuris; qualis est omnis, qui de aliquo crimine est damnatus. Infamis autem factò, etiam regulariter repellitur. potest tamen interdum admitti in subsidium, quando aliter veritas cognosci nequit; sed cum tortura, vt docet Clarus num. 13.

Periurus.

Septimò, Periurus, qui in aliqua causa falsum cum iuramento deposuit: qui enim semel peierauit, putatur facile secundo peieraturus.

39 *Socius criminis.*

Octauo, Socius criminis, L. finali, C. de accusationibus, & cap. Veniens. 10. de testibus. Ratio est: hic enim facile alium nominabit, vel quia illius priuilegio veniam sperat, vel quia odio cupit illum eodem supplicio perire, vt habetur d. L. finali. In criminibus tamen exceptis, admittitur socius vt idoneus testis; vt in hæresi, crimine maiestatis, falsa moneta, maleficio seu sortilegio, sodomia, & furto famoso. Addit Gomezus nu. 16. idem dicendum in delictis quæ non possunt sine socio committi. Itaque in huiusmodi, depositio socij non solum erit sufficiens indicium ad torturam, sed etiam erit semiplena probatio; & accedente alio socio, qui idem deponat, erit plena probatio. & poterit reus condemnari, vt docet Cynus in d. L. vlt. C. de accusat. & Panorm. in cap. 1. de confessis. debet tamen hæc depositio fieri tamquam à teste, nempe cum iuramento, & citata parte: cui etiam danda est copia depositionis, vt possit se defendere.

Inops.

Nonò, Persona vilis, & inops, de qua suspicio est facile posse pecunia corrumpi: secus si sit honesta. vide L. 3. & 4. de testibus, vbi ferè hæc omnia habentur, & Siluest. v. Testis, q. 1.

40 *Testis minus idoneus sæpe facit indicium.*

Circa hæc Notandum Primò, Etsi testis minus idoneus non probet semiplenè; facit tamen aliquod indicium, quod cum alijs coniunctum sufficit ad torturam: nisi repellatur ob subiectionem vel reuerentiam, quam debet accusatori; vt si sit seruus, vel liberus, vel filius: tunc enim nullum facit indicium; similiter si ob inimicitiam. Denique si repellatur, eò quòd sit receptus ante litem contestatam, vel parte non citata: hoc enim casu attestations non valent; (vt habetur cap. Quoniam. 5. vt lite non contest. non procedatur) præterquam in casibus ibidem & in Glossa exceptis. Quidam tamen dicunt, testes minus idoneos non facere vllum indicium, si tempore depositionis pars opposuit exceptionem inhabilitatis; idque approbat Gomezus num. 20. sed non puto receptum in praxi.

41 *Aliquando admittitur.*

Notandum Secundò, Testes minus idoneos admitti tamquam idoneos, quando delictum est commissum eo loco vel tempore, vbi copia testium haberi nequit; vt in campo, silua, cubiculo, monte,

vel nocturno tempore, vt patet capite finali, de testibus. Item si alter testium sit valde dignus fide, potest supplere defectum, qui est in altero minus idoneo, ita vt simul efficiant plenam probationem, vt tenet Baldus in L. Si quis ex argentarijs. 6. §. 1. de edendo, & alij Doctores ibidem.

DUBITATIO VI.

Utrum semper teneatur quis testari vel denuntiare, Iudice præcipiente, vel iuramentum deferente.

Respondeo & Dico Primò, Subditus tenetur denuntiare & testari, posito præcepto Iudicis. Primò, Si auctor labore infamia delicti. Secundò, Si nulla quidem labore infamia, tamen ab eo impendat damnum bono publico in futurum, quod alia ratione quam per Iudicem auerti nequit. hoc casu etiam absque præcepto Iudicis obligatur.

Tertiò, Si graue malum impendat alicui priuato, quod aliter nequeat impediri. nam tunc etiam charitas obligat ad denuntiandum vel testandum. In his tribus euentis Iudex habet auctoritatem præcipiendi denuntiationem & testificationem: vnde si præceperit sub pœna excommunicationis lata sententia; qui non obedierit, incurrit censuram; quia tenebatur obedire, vt rectè docet Nauarr. cap. 17. n. 3. 4. & 35. & cap. 25. n. 46. & 47.

Quartò, Si de auctore delicti est semiplenè probatum. si enim vniquam testem cogere potest, certè tunc potest; vnde delato iuramento, tenetur testis iurare de veritate dicenda. Confirmatur, quia delictum iam incipit esse publicum, non minus quam per infamiam: ergo si posita infamia Rei tenetur testari, etiam tenetur posita semiplena probatione. cessat enim ratio cur possit excusari, nempe infamatio rei de crimine occulto.

Quintò, Si procedatur viâ accusationis, & delictum plenè probari possit, testis citatus tenetur testari. colligitur ex L. Inuiti. 8. & 19. de testibus, vbi dicitur, quinam non possint compelli ad testandum inuiti: vnde à contrario sensu intelligitur, ceteros posse inuitos compelli, inter quos etiam est iste. Probatur, Nisi hoc casu testis possit cogi, nemo auderet accusare; quia non possit probare nolente teste; & sic videretur calumniator: hoc autem redundaret in damnum publicum. Adde, quando quis accusauit vel denuntiauit, eò quòd in conscientia ad hoc obligaretur; tunc testis tenetur sponte se offerre in testem, vt docet Nauarr. cap. 25. n. 47. quod intellige, si videt suum testimonium esse necessarium.

Dico Secundò, Multis tamen casibus non tenentur denuntiare vel testari. Primò, Si nosti ex confessione sacramentali: imò tunc nulla ratione potes; etiam si inde Reipub. salus penderet, vt communiter Doctores tradunt.

Secundò, Si tibi sub secreto patefactum est consilij vel auxilij petendi causa, ad salutem animi vel corporis miserè delinquentis: vt si sis medicus, aduocatus, obstetrix; tunc enim non potes denuntiare, nec testimonio tuo confirmare, etiam si de auctore esset infamia, vel semiplena probatio. Ita Corduba lib. 1. qq. qu. 43. dub. 2. Nauarr. cap. 25. num. 46. Petrus Nauarra lib. 2. cap. 4. nu. 222. qui multos